مرکز توانبخشی نیوشا

منشور آموزشی نیوشا

۳۷ نکته آموزشی مهم

(ویژه مربیان و والدین کودکان کم شنوا)

۱. به یاد داشته باشید که کودک باید در همه ساعات بیداری از سمعک استفاده نماید؛

لازمه رشد و توسعه مهارت های زبانی و گفتاری کودک کم شنوا ، استفاده مداوم و مطمئن از وسیله تقویت کننده در همه ساعات بیداری است. البته در زمانهای خاصی نظیر موقع استحمام نمی توان از سمعک یا پروتز کاشت حلزون استفاده نمود ، اما همچنانکه گفته شد در بقیه ساعات بیداری ، کودک کم شنوا باید از وسیله تقویت کننده خود استفاده نماید.این امر به کودک کم شنوا کمک می کند تا از همه فرصتها برای یادگیری مهارت های زبانی و گفتاری از طریق گوش کردن استفاده نماید.

۲. همواره از فاصله نزدیک به میکروفون سمعک کودک با او صحبت کنید؛

برای آنکه کودک کم شنوا بتواند از سمعک(یا پروتز کاشت حلزونی) خود در یادگیری زبان استفاده موثر نماید، باید صدا را با کیفیت خوب و واضح بشنود. این امر فقط زمانی امکان پذیر است که شما در فاصله نزدیک(حدودا ۱۵ سانتی متری) به میکروفون سمعک او صحبت کنید. استفاده از این روش به ویژه هنگام شروع برنامه درمانی از اهمیت بالایی برخوردار است.اگر از این روش به طور مداوم و مستمر استفاده شود، کودک کم شنوا به تدریج مهارت "گوش کردن" را یاد می گیرد و بعدها حتی در شرایط دشوار شنیداری نظیر محیطهای شلوغ و پر سروصدا از باقیمانده شنوایی خود بیشترین بهره را می برد. با کودک کم شنوا کاملا عادی(بدون هرگونه اغراق در حرکات لب، دهان و چهره) صحبت کنید. بر خلاف آنچه معمولا تصور می شود، بلند صحبت کردن، نه تنها کمکی به کودک کم شنوا نمی کند که در برخی مواقع باعث افت کیفیت صدای سمعک نیز می گردد. مهارت "گوش دادن از فاصله"، یکی از مهارت های مهم شنوایی است که باید در مراحل بعد کودک کم شنوا یاد بگیرد.اما همچنانکه گفته شد، برای آنکه کودک کم شنوا مهارت گوش کردن را یاد بگیرد، صحبت کردن از فاصله نزدیک با او **به ویژه در مراحل اولیه درمان امری بسیار ضروری و حیاتی است**.

۳. همواره محیط را ساکت و آرام نگه دارید؛

ساکت نگه داشتن محیط ارتباطی و آموزشی کودک کم شنوا به ویژه در مراحل اولیه یادگیری مهارت گوش دادن، امری بسیار مهم می باشد.اگر محیط شلوغ و پر سروصدا باشد، کودک کم شنوا در گوش دادن به بسیاری از صداها با دشواری زیادی مواجه خواهد شد.البته با گذشت زمان و یادگیری مهارت گوش دادن، توانایی کودک در محیط های شلوغ نیز افزایش پیدا می کند. اما هم چنانکه گفته شد، در آغاز درمان، محیط باید کاملا ساکت و آرام باشد.

٤. از گفتار آهنگین(آوازگونه) استفاده کنید؛

اگر دقت کرده باشید، معمولا بزرگترها هنگام صحبت کردن با نوزادان از گفتار آهنگین استفاده می کنند. استفاده از این روش هنگام صحبت کردن با کودک کم شنوا بسیار مهم و ضروری است. هنگامیکه ما از گفتار آهنگین استفاده می کنیم، ویژگی های دیرشی، زیروبمی و شدتی(ویژگیهای زبرزنجیره ای گفتار) صدا دایما تغییر می کند و این خود کمک بزرگی به درک کودک کم شنوا می کند. **اغراق در بیان این ویژگی ها به رشد و توسعه مهارت درک شنوایی کودک کمک می کند.** ویژگی های زبرزنجیره ای مسئول انتقال معنا در جملات می باشند. برای مثال تعجب گوینده از یک موضوع در لحن و آهنگ گفتار او متجلی می شود نه خود کلمات. در واقع ما برای درک تعجب گوینده از موضوع یا چیزی معمولا به لحن او تکیه می کنیم تا کلمات او. جالب است بدانیم که هیچ یک از این ویژگی ها قابل دیدن نیستند بلکه همه آنها قابل شنیدن می باشند! به عبارت دیگر برای آنکه این ویژگی ها را درک کنیم، حتما باید آنها را بشنویم، زیرا دریافت آنها از طریق بینایی ممکن نیست. شنیدن این ویژگی ها تقریبا برای همه کودکان کم شنوا(با هر میزان از افت شنوایی حتی در

حد عمیق) نیز امکان پذیر است. کودکان کم شنوا معمولا در فرکانس های پایین باقیمانده شنوایی بهتری دارند و این ویژگی ها نیز همگی در فرکانسهای پایین منتقل می شوند. در این میان کودکان کم شنوایی که از مهارت گوش دادن را به تدریج و با تکرار زیاد محرکات معنادار از فاصله نزدیک به میکروفون سمعک یاد گرفته اند، این ویژگی ها را به راحتی دریافت می کنند و به همین دلیل از کیفیت صدای بهتری نیز برخوردارند.

۵. سعی کنید مهارت تماس چشمی در کودک کم شنوا تثبیت شود؛

مهارت تماس چشمی یکی از مهمترین مهارت های ارتباطی است که نوزاد کم شنوا باید هرچه سریعتر بدان دست یابد. این مهارت به کودک کم شنوا کمک می کند تا بتواند با شما ارتباط برقرا ر کند. برای آنکه کودک کم شنوا این مهارت را یاد بگیرد، باید نزدیک او قرار بگیرید و مستقیما به چهره او نگاه کنید. در این وضعیت نوزاد می تواند به راحتی چهره شما را ببیند.

٦. سعی کنید مهارت "توجه ارتباطی" در کودک کم شنوا تثبیت شود؛

برای آنکه فردی بتواند با دیگران به خوبی ارتباط برقرار کند، باید بداند که چگونه موضوع ارتباط را شروع کند، به صحبت های طرف مقابل فرصت برقراری ارتباط بدهد، تداوم ارتباط را حفظ کند، موضوع ارتباط را دنبال کند و نهایتا ارتباط را به پایان برساند. برای رسیدن به این مهارت های ارتباطی، کودک کم شنوا باید چند مرحله مهم را طی کند. یکی از مهمترین این مراحل، تثبیت مهارت "توجه ارتباطی است". در مراحل بعد می توان از او انتظار داشت که در ارتباط با افراد بزرگسال توجه ارتباطی خود را در مورد موضوع ارتباط حفظ کند و ارتباط را با موفقیت به پایان برساند. این امر از چند طریق امکان پذیر است:

- از اشیاء و اسباب بازی های جذاب برای جلب توجه کودک استفاده کنید
- به نظر او اهمیت دهید و هرآنچه می خواهد دنبال کنید.
- به طور مشخص آغاز و پایان بازی یا فعالیت موردنظر(موضوع ارتباط) را به او نشان دهید. او از طریق می فهمد که چه زمانی باید توجه کند و چه موقع زمان تغییر یک فعالیت فرارسیده است.

۷. همواره در مورد فعالیت های روزانه با کودک کم شنوا صحبت کنید؛

در سنین نوزادی، نوزادان برای رفع نیازهای اولیه خود(نظیر خوردن، دستشویی رفتن، استحمام ، لباس پوشیدن و ارتباط برقرار کردن) شدیدا به شما وابسته اند. باید بدانیم که زبان هنگامی معنادار است که درمورد فعالیتهای روزانه بکار گرفته شود. بر این اساس والدین و مربیان کودک کم شنوا باید از هر فرصتی برای صحبت کردن با او استفاده کنند. صحبت کردن درمورد فعالیت های روزانه و معمول کودک، یکی از بهترین فرصتها برای آموزش مهارت های زبانی است.

۸. مهارت "نوبت گیری" را در کودک کم شنوا تقویت کنید؛

در ارتباط شفاهی دایما جای "صحبت کردن" و "گوش دادن" عوض می شود. کودک کم شنوا قبل از آنکه به مهارت های گفتاری دست یابد، باید مهارت نوبت گیری درمرحله آواسازی را یاد بگیرد. این مهارت در سنین نوزادی و خردسالی فراگرفته می شود. برای آنکه این مهارت در کودک کم شنوا تقویت شود و رشد و توسعه یابد، کافی است ابتدا به آواسازی بپردازید و سپس چند لحظه منتظر بمانید تا او نیز پاسخ دهد(آواسازی کند). شما نیز آواسازی کودک را تکرار کنید و این بار نوعی آوا را بر آواسازی پیشین بیافزایید یا از جملات مناسبی برای صحبت با او استفاده کنید. شما با منتظر ماندن، این پیام را به او می دهید که حالا نوبت اوست که "صحبت کند". کودکان کم شنوا همانند کودکان شنوا به این مهارت ارتباطی بسیار مهم نیاز دارند. مهارت نوبت گیری در ابتدا با آواسازی آغاز می گردد و به تدریج با رشد و توسعه مهارت های ارتباطی کودک، در سطح عبارات و جملات ادامه می یابد.

۹. از فرد دیگری بخواهید که کودک را به نام صدا بزند؛

در آغاز درمان، ضرورت دارد که نوعی ارتباط طبیعی بین والد و نوزاد تثبیت و نهادینه شود. معمولا نوزاد در ابتدا به صدای فردی گوش می دهد که بیشترین ارتباط را با او دارد.او ابتدا به صدای مادرش گوش فرامی دهد و با شنیدن صدای مادر یا پدرش، مطمئن می شود که آنها نزدیک او هستند. در مرحله بعد او یاد می گیرد که به صدای اعضای دیگر خانواده نیز گوش دهد.

یکی از راههای رسیدن به هدف فوق، صدا زدن نام نوزاد است. در این مرحله به هیچ وجه نباید از دو یا چند نام برای کودک استفاده کرد. به این ترتیب او یاد می گیرد که نام خود را بشناسد و به آن پاسخ دهد. با کمک یکی دیگر از اعضای خانواده می توان این تمرین را به صورت تمایزگذاری نیز اجرا نمود. بدین ترتیب که فرد دیگر نام کودک را صدا می زند و کودک باید بین صدای او و صدای مادر یا پدرش تمایز قائل شود. از این فرصت می توان برای تقویت و توسعه مهارت مکان یابی صدا و تشخیص وجود صدای فرد دیگر نیز استفاده نمود. با انجام این تمرینات(فعالیت ها) تجارب کودک در مهارت هایی نظیرگوش دادن، پاسخ دادن به صدا و تعامل و ارتباط با دیگر اعضای خانواده افزایش و توسعه می یابد.

۱۰. استفاده از نشانه و علامت گوش دادن به صدا؛

از این روش برای جلب توجه کودک نسبت به صدا استفاده می شود. هربار که کودک صدایی را می شنود، با علامت انگشت یا دست به گوش اشاره کنید و به او بگویید "گوش کن، صدا میاد. می شنوی؟" به این ترتیب کودک یاد می گیرد که به صدا توجه نشان دهد و تلاش می کند تا معنای آنرا بفهمد. در کودکان بزرگتر که می توانند گفتار دیگران را از طریق گوش کردن بفهمند، گفتن جمله"گوش کن"(با یا بدون استفاده از علامت دست) به آنها کمک می کند تا توجه بیشتری نسبت به صدا نشان دهند و با دقت بیشتری به گفتار گوش کنند. روش دیگر اینست که از این کودکان بخواهیم(برای تمرکز بیشتر به صدا) به یک شئی در جلوی خود نگاه کنند. این علامت به او نشان می دهد که در این زمان باید به صدا گوش دهد و از علائم بینایی برای درک گفتار استفاده نکند.

۱۱. همواره از سیگنال شنوایی به عنوان اولویت اول استفاده کنید؛

اگر در سالهای اولیه زندگی کودک، شنوایی او تحریک نگردد، از توانایی شنیداری او کاسته خواهد شد. این امر اهمیت تحریک مداوم و مستمر شنوایی در سنین خردسالی را نشان می دهد. کودک کم شنوا از لحظه دریافت سمعک(یا پروتز کاشت حلزون) باید یادگیری مهارت گوش دادن را شروع کند. کودکان شنوا از شنیدن، گوش دادن و نهایتا تقلید صدای دیگران زبان را فرامی گیرند. کودک کم شنوا نیز برای یادگیری زبان باید همین مراحل را طی کند. البته شرط دستیابی کودک کم شنوا به مهارت فوق، استفاده از وسیله تقویت کننده(سمعک یا پروتز کاشت حلزون) مناسب و برخورداری از برنامه توانبخشی فشرده ای است که تمرکز اصلی ان روی گوش دادن به صدا(و نه دیدن آن!) باشد. برای آنکه کودک زبان را فرابگیرد، باید ابتدا به آن گوش فرادهد. وقتی می خواهید کلمه جدیدی به کودک یاد بدهید- برای مثال نام یک اسباب بازی- ابتدا باید صدا یا اسم آنرا بارها و بارها تکرار کنید(بدون آنکه آنرا ببینید) و سپس آنرا به او نشان دهید. اگر این کار به صورت نمایشی انجام گیرد، توجه کودک نیز جلب خواهد شد. اگر ابتدا اسباب بازی را به کودک نشان دهید(بجای آنکه صدای آنرا برای کودک ارایه کنید)، طبیعی است که بجای تمرکز روی صدا، توجه بینایی او جلب خواهد شد.(که این امر مطلوب نیست). پس از آنکه اسباب بازی را به کودک نشان دادید، صدای آنرا تکرار کنید و از جملات و کلمات بیشتری برای توصیف آن استفاده نمایید.

۱۲. هنگام صحبت با کودک بر مهارت "گوش دادن" تکیه کنید؛

برای آنکه کودک هنگام ارتباط با دیگران بر مهارت گوش دادن متکی شود (و از آن در ارتباط با دیگران به خوبی استفاده کند)، باید در مراحل ابتدایی درمان، تلاش کرد که کودک لب خوانی نکند. بدین منظور می توان از روش های مختلفی استفاده نمود که هدف همه آنها تاکید بر مهارت گوش دادن(و نه گفتارخوانی) است. پس از آنکه کودک یاد گرفت که گفتار را از طریق گوش دادن دریافت و پردازش کند، دیگر به علائم بینایی متکی نخواهد بود. اما تا آن زمان می توان از روش های زیر جهت پنهان نگه داشتن دهان و تاکید بیر مهرات گوش دادن استفاده نمود.

- جلب توجه شنیداری کودک

برای جلب توجه شنیداری کودک می توان از اسباب بازی، کتاب یا هرنوع فعالیت و بازی جذاب استفاده نمود. هر یک از موارد فوق را طوری برای کودک معرفی کنید که فقط از طریق گوش دادن(بدون استفاده از علائم بینایی) به دریافت و پردازش گفتار بپردازد.

- استفاده از جایگاه مناسب اسباب بازی یا دست هنگام صحبت کردن با کودک

اسباب بازی یا دست خود را به شیوه ای کاملا طبیعی جلوی دهان خود قرار دهید به نحوی که دیدن حرکات دهان و لب شما برای کودک دشوار باشد و ناچار شود از مهارت گوش دادن خود برای دریافت صحبت شما استفاده نماید. استفاده از عروسک های نمایشی

برای این کار مناسب هستند. البته باید دقت کرد که قرار دادن دست یا شئی مورد نظر جلوی دهان موجب کاهش شدت صدا یا کیفیت آن نگردد.

۱۳. از تکنیک "تاکید آکوستیکی یا شنیداری" استفاده نمایید؛

تاکید آکوستیکی تکنیکی است که در آن برخی از اجزای جمله بلندتر از کلمات دیگر بیان ارایه می گردد. برای مثال : گوش کن. این صدای ماشینه، **بیب بیب.** مربی و والدین باید در مراحل ابتدایی مداخله درمانی از این تکنیک به کرات استفاده کنند. با رشد و توسعه مهارت گوش دادن کودک، استفاده از این تکنیک هم کمتر خواهد شد. به خاطر داشته باشید که وقتی کلمه جدیدی برای کودک ارایه می شود، استفاده از این تکنیک بسیار مفید خواهد بود. مثلا فرض کنید دریافت شنیداری کلمه "شیر" در جمله "شیر را نشان بده" برای کودک دشوار باشد. در این شرایط مربی یا والدین می توانند کلمه "شیر" را با تاکید بیشتری بیان کند. به یاد داشته باشید که پس از آنکه کودک روی این تمرین تسلط کافی پیدا کرد، جمله را باید با آهنگ و ریتم کاملا طبیعی ارایه نمائید.

۱٤. کودک را از وجود مکان منبع صدا آگاه کنید؛

استفاده از این تکنیک از همان مراحل ابتدایی مداخله درمانی بسیار مهم است، زیرا این امر به کودک کمک می کند اگر صدایی را خودش نشنید، از وجود آن آگاه شود. هر چه برا استفاده ار این تکنیک تاکید بیشتری شود، کودک زودتر توانایی گوش دادن به صداها از جهات(زوایا) مختلف را کسب خواهد نمود. هر بار که صدایی را می شنوید توجه کودک را به آن جلب کنید. کودک شما با خیره شدن، حرکت دادن چشم، اشاره کردن، برگرداندن سر و غیره به شنیدن صداها پاسخ می دهد. به این نوع پاسخ های کودک به دقت توجه نشان دهید و با شنیدن صدا نام آن را برای کودک بیان کنید. مهم آن است که از هر فرصتی برای ایجاد ارتباط معنایی میان صدا و آنچه اتفاق افتاده است، استفاده کنید. برای مثال: "آسمونو نگاه کن. نگاه کن هواپیما رو می بینی".

۱۵. همواره مراقب باشید که در یک زمان یک نفر با کودک صحبت کند؛

در ارتباط شفاهی اصل براین است که یک نفر مخاطب وجود دارد. در ارتباط میان افراد بزرگسال بسیار مشاهده می شود که چند نفر با هم صحبت می کنند. باید توجه داشت که این امر نیازمند توانایی تمایز دقیق صدای افراد مختلف می باشد که افراد بزرگسال به راحتی از پس آن برمی آیند، اما برای نوزاد(به ویژ نوزاد کم شنوا) گوش دادن به صدای بیش از یک نفر در آن واحد بسیار دشوار و حتی امکان ناپذیر است. بنابراین باید همواره دقت کنیم در یک زمان فقط یک نفر با نوزاد صحبت کند.

۱٦. هموار از تکنیک بسیار مهم "تکرار کردن" استفاده کنید؛

بسیاری از کودکان برای دستیابی به مهارت پردازش، درک و استفاده از زبان، لازم است که گفتار را در بافتهای مختلف زبانی بارها و بارها بشنوند. **"تکرا کردن"** یکی از مهمترین تکنیکهای طبیعی در مراحل ابتدایی رشد و توسعه مهارت های زبانی است.
والدین دایما اطلاعات و مفاهیم مختلف را برای نوزادان و کودکان خود تکرار می کنند. باید دانست که کودک کم شنوا به این "تکرار دایم" بیشتر از کودک شنوا نیاز دارد.

برای آنکه کودک کم شنوا مفهوم یک کلمه یا عبارت جدید را یاد بگیرد، ممکن است نیاز باشد که آن کلمه را ۵۰ بار یا بیش از ۵۰ بار در موقعیت ها و بافت های مختلف زبانی بکار برید. **تکرار دایم اصوات، کلمات و عبارات یکسان در نزدیکی میکروفون سمعک کودک، دستیابی به این مهارت را برای کودک آسانتر می کند.** البته باید همواره تنوعی در ارایه تمرینات ایجاد کنید به نحویکه تکرار تمرینات برای کودک خسته کننده نشود. برای مثال اگر بخواهید نام یک اسباب بازی را به کودک یاد دهید، قبل از آنکه کودک آنرا ببیند، عبارت آنرا چندین بار برای وی تکرار کنید و سپس آنرا به او نشان دهید. برای بار اول می توانید اسباب بازی را در یک جعبه قرار دهید. در موارد بعد می توانید از پارچه، پشتی یا هر وسیله دیگری برای پنهان کردن اسباب بازی استفاده نمائید. این کار باعث خواهد شد که توجه کودک همواره جلب شود و این فعالیت آموزشی برای او خسته کننده نباشد.

با بزرگتر شدن کودک، استفاده از این تکنیک کمتر خواهد شد و فقط در مواردی از آن استفاده می شود که کودک برای بار اول متوجه گفتار گوینده نگردد(قادر به درک گفتار او نباشد). در این زمان کودک باید خودش از گوینده بخواهد تا جملات و عبارات را دوباره تکرا کند. اگر

شما استفاده از تکنیک تکرار کردن را در این دوران ادامه دهید، کودک عادت خواهد کرد که برای بار اول به جملات گفته شده گوش نکند. اگر کودک قادر است جملات را برای بار اول درک کند، او را به این کار تشویق کنید و از او بخواهید این مهارت را در خود تقویت کند. بدین ترتیب او یاد می گیرد که منتظر تکرار کلمات عبارات گفته شده نباشد.

۱۷. از عبارات و جملات ساده و آسان استفاده کنید؛

یکی از نکات بسیار مهم در مراحل ابتدایی مداخله درمانی اینست که باید هنگام صحبت با کودک از عبارات و جملات کوتاه استفاده نمود و با رشد و توسعه مهارت های زبانی کودک به تدریج به استفاده از جملات پیچیده تر روی آورد. پایه و اساس ساختار زبان ازجمله درست شده است. از اینرو بسیار مهم است که والدین هنگام ارتباط با کودک کم شنوا به جای استفاده از کلمات مجزا از جمله استفاده کنند. برای مثال اگر می خواهید تصویر "اسب" را به شما نشان دهد، فقط به گفتن کلمه "اسب" اکتفا نکنید، بلکه بگوئید: "اسب را نشان بده". گاهی اوقات به غلط تصور می شود که اگر از کلمات مجزا استفاده کنیم، درک آن برای کودک کم شنوا آسانتر است، درصورتیکه اگر کلمات را در قالب عبارات و جملات بکار ببریم، اطلاعات شنیداری و آکوستیکی بیشتری از پیام گفتاری را در اخیار کودک کم شنوا گذاشته ایم(به دلیل وجود ویژگیهای زبرزنجیره ای بیشتر و نیز اثرات مربوط به پدیده "هم تولیدی یا هم جایگاهی[1]").

۱۸. از اسامی واقعی برای اشیاء استفاده نمائید؛

قبل از آنکه بتواند از کلمات جدید استفاده کند و آنها را در گفتار خود بکار برد، باید عبارات و کلمات مربوطه را بارها و بارها بشنود. این امر بسیار مهم است که کودک کم شنوا، از همان ابتدا اسامی واقعی و درست را یاد بگیرد. همواره بیاد داشته باشید که هنگام ارتباط با کودک کم شنوا باید از اسامی واقعی استفاده کنید.

۱۹. همواره کودک را به آواسازی تشویق کنید؛

برخی از کودکان کم شنوا برای آنکه آواسازی کنند، دایما نیاز دارند که مورد تشویق قرار گیرند. به این منظور می توان از روش های زیر استفاده نمود:

- با هیجان هرچه بیشتر به کودک نگاه کنید و از او بخواهید که حالا نوبت اوست که صحبت کند. این روش را همراه با روش منتظر ماندن(در این روش فرد مشتاقانه منتظر پاسخ دادن کودک می مانیم و نشان می دهیم که آواسازی از جانب او ضروری است) بکار ببرید. عروسک یا اسباب بازی را فقط وقتی حرکت دهید که کودک آواسازی می کند. این کار تشویق بزرگی برای کودک محسوب می شود و به ویژه با استفاده از عروسکهای فشاری و جهشی[2] تاثیر آن بیشتر است. اگر اسباب بازی فشاری یا جهشی در دسترس نباشد، می توان یک اسباب بازی را جلوی کدوک نگه داشت و منتظر ماند تا قبل از آنکه آنرا حرکت دهید، آواسازی کند. الگوی این کار را به افراد خانواده نشان دهید و از آنها نیز بخواهید این تمرین را بارها و بارها برای کودک انجام دهند.
- برای تشویق کودک به آواسازی می توان از حرکت دست نیز استفاده نمود. به این منظور دست خود را به آرامی و به شیوه ای کاملا طبیعی جلوی دهان کودک بگیرید. این کار به او نشان می دهد که حالا نوبت اوست که صحبت کند. از این روش می توان در تمرینات و فعالیت های آموزشی محرک–پاسخ استفاده کنید و از این طریق بفهمید که کودک چه چیزی را شنیده است. از حرکت دست می توان برای نشانه نوبت گیری در ارتباط نیز استفاده کرد و این انتظار را درذهن کودک ایجاد کرد که در یک گفتگو شرکت کرده است.

۲۰. سعی کنید توجه کودک را جلب کنید؛

بیشترین یادگیری کودک در موقعیتهای کاملا طبیعی و معنادار و زمانی که توجه او متمرکز است، صورت می گیرد. اگر به او توجه کنید و علاقه مندی هایش را دنبال کنید، یادگیری او بیشتر خواهد بود.

شما باید موقعیتهایی فراهم آورید تا توجه کودک را جلب کنید. همه کودکان دوست دارند منتظر بمانند تا اتفاقی بیافتد ، لذا می توانید با پنهان کردن چیزی یا نشان دادن بخشی از آن، توجه او کودک را جلب کنید. اگر برای جلب توجه کودک از عروسکهای نمایشی استفاده می کنید، گفتار را با صدای خنده دار و بامزه ارایه کنید.

---

1. Co-articulation
2. Hopping toy

به هیچ وجه احساس نکنید که برای جلب توجه کودک نیاز به خریدن اسباب بازیهای گرانقیمت و الکترونیکی دارید. استفاده از اسباب بازیهای دست ساز(وسایل کمک آموزشی که نمونه آن از طریق *انتشارات آموزش* قابل دسترسی است) و جذاب یکی از روش های مفید برای جلب توجه کودک می باشد. باید توجه داشته باشید که نحوه ساخته شدن و استفاده از اسباب بازیها و جورچین ها برای کودک بسیار جذاب و آموزنده است.

۲۱. از فعالیت های آموزشی محرک-پاسخ استفاده کنید؛

استفاده از فعالیتهای آموزشی(شنیداری) محرک-پاسخ یکی از روش های ارزیابی توانایی شنیداری کودک در محدوده *فرکانسی گفتار* می باشد. در این فعالیتها از محرکات زیر استفاده می شود:

- واکه ها شامل /آ/ ، /ای/ ف /او/
- همخوان های سایشی /س/ ، /ش/
- همخوان خیشومی /م/

این تمرینات را می توان از سنین بسیار پایین نیز شروع کرد. از کودک بخواهید لگو را کنار گوش خود قرار دهد و منتظر شنیدن صدا باشد، کودک باید با شنیدن صدا، لگو را در یک ظرف بیاندازد یا آنرا پرتاب کند. نکته مهم این است که مربی/والد باید از صدای واضح در نزدیکی میکروفون(حدود ۱۵ سانتی متری) استفاده کند و مطمئن باشد که کودک از روی تنفس و جریان هوای ناشی از آن متوجه وجود صدا نگردد و فقط با شنیدن صدا، لگو را بیاندازد.

در ابتدا انتظار نمی رود که کودک صدای شنیده شده را تقلید کند، اما در مراحل بعد مربی باید از او بخواهد که هرآنچه را شنیده ، تکرار کند و از این طریق مهارت تمایز و بازشناسی او را ارزیابی نماید.

برای انجام دقیق و صحیح تمرین فوق، مربی/والد باید دقت کند که کودک به صورت شرطی شده پاسخ ندهد. برای جلوگیری از این امر، مربی باید محرکات در فواصل زمانی متفاوت ارایه دهد و از کودک بخواهد ابتدا منتظر شنیدن صدا بماند و فقط پس از شنیدن صدا لگو را بیاندازد. در نوزادان و کودکان خردسال ممکن است لازم باشد که به کمک کنیم لگو را با دست کنار گوش قرار دهد و با شنیدن صدا آنرا داخل سبد بیاندازد.

اگر کودک با دقت و به درستی این مهارت را انجام دهد، می توان از آن در ارزیابی شنوایی و فیتینگ دقیق سمعک نیز استفاده نمود. هم چنین تنظیم پردازنده گفتار کاشت حلزون از این طریق راحتتر انجام می گیرد. با استفاده از مهارت کشف اصوات گفتاری می توان وسیله تقویت کننده کودک را در هرزمان به سرعت انجام داد و از صحت عملکرد آن مطمئن شد. اگر کودک نتواند اصواتی را که در ارزیابیهی قبلی به راحتی تشخیص داده، بشنود، ارزیابی مجدد ضروری است.

در مراحل بعد، می توان از این نوع فعالیتهای محرک-پاسخ به منظور ارزیابی دقیق مهارت های دشوار گوش دادن مانند تمایز همخوان هایی که از نظر جایگاه تولید (نظیر /پا ، تا ، کا/ با یکدیگر متفاوتند، استفاده نمود.

با رشد و توسعه مهارتهی گوش دادن کودک، انجام تمرینات محرک-پاسخ از فواصل دورتر انجام می گیرد.

۲۲. از ۲ فرد بزگسال دیگر بخواهید فعالیتهای محرک-پاسخ را برای کودک نشان دهند(الگوسازی کنند) ؛

در آغاز انجام تمرینات، کودک هنوز نمی داند که چه نوع پاسخی از وی انتظار داریم و برهمین اساس ممکن است قادر به تشخیص صدا نباشد. برای آموزش کودک در این مرحله، می توان از ۲ فرد بزرگسال دیگر خواست که نحوه ارایه محرک و پاسخ دادن را انجام دهند. یکی از آنها محرک را ارایه می دهد و دیگری پاسخ می دهد. باید توجه داشت که فرد گوینده به هیچوجه پاسخ ندهد زیرا در این صورت کودک در الگوبرداری از این فعالیت دچار ابهام می گردد. فردی که به محرکات پاسخ می دهد، باید بلافاصله پس از شنیدن صدا به گوشش اشاره کند و با صدایی پرهیجان بگوید: "صدا میاد، من صدارو شنیدم" . پس از چند بار تکرار، نوبت کودک است که پاسخ دهد. در این مرحله، فرد دیگر باید لگو را کنار گوش کودک بگیرد و منتظر شنیدن صدا بماند.

۲۳. تمرینات را در قالب بازی و سرگرمی ارایه کنید؛

استفاده از این استراتژی در ارایه تمرینات بسیار مهم و ضروری است. کودکان بازی و سرگرمی را دوست دارند. از اینرو هرگونه فرصت و تجربه یادگیری برای کودک باید لذت بخش باشد. کودکان هنگام مشارکت فعال و لذت بخش در بازیها، بیشترین فرصت یادگیری را دارند.

آنها از حس کنجکاوی بسیار بالایی برخوردارند و از اینکه حین بازی منتظر اتفاق تازه ای بمانند ، آنرا حدس بزنند و در نهایت از وقوع آن آگاه گردند، لذت می برند. اگر به کودک فرصت کنجکاوی داده شود، بیشترین یادگیری را خواهند داشت. اگر به خیالپردازیهای آنها توجه شود، تجارب آموزنده و لذتبخش آنها بیشتر خواهد شد.

۲٤. همواره کودک را به خاطر انجام تمرینات تشویق کنید؛

کودک را به خاطر انجام هرگونه پاسخ کلامی یا غیرکلامی تشویق کنید. مثلا کودک ممکن است با شنیدن *بای بای* دستش را تکان دهد. ممکن با شنیدن نام خودش(در مراحل اولیه) برگردد یا اولین کلمات خود را بیان کند. همچنین پاسخ کودک ممکن است انجام دستورات با ۳ جزء شاخص باشد. منظور از این مثال ها اینست که در هر مرحله و در هر سطح، پاسخ دادن کودک باید مورد تشویق قرار گیرد.

برای تشویق کودک می توان از روش های مختلف استفاده نمود. یکی از موثرترین شیوه های تشویق، تشویق کلامی است. نکته مهم اینست که تشویق کلامی باید سریع و مستقیم باشد. به این معنا که خوشایندی مربی/والد از پاسخ کودک بلافاصله باید نشان داده شود. در این صورت مطمئنا کودک همان پاسخ را مجددا ارایه خواهد کرد. در تشویق کلامی باید از کلمات و جملاتی استفاده نمود که برای کودک قابل درک باشد. مثلا برای کودکی که به یک مهارت گوش دادن خوب پاسخ داده است می توان گفت: " آفرین! صدا رو شنیدی!" . برای کودکی بزرگتر که به یک تمرین پاسخ کلامی داده است، می توان این چنین گفت: "درسته! تو صدای /ش/ در آخر کلمه کفش رو متوجه شدی!"

باید دانست که تشویق مثبت و مستمر بسیار بهتر از گفتن "نه" می باشد. مربی/والد باید در گرفتن پاسخ های مورد نظر در تمرین را از کودک مهارت لازم را کسب کند و با دریافت پاسخ درست، بلافاصله کودک را تشویق نماید. بدین ترتیب کودک در پاسخ دادن به تمرینات و بکارگیری آنها در گفتگوهای روزانه اعتماد به نفس پیدا می کند. همرا با تشویق کلامی، می توان از تشویق غیرکلامی نظیر دست گذاشتن روی شانه کودک نیز استفاده کرد.استفاده از جایزه برای تشویق کودک به پاسخ دادن توصیه نمی شود و هرچه محدودتر باشد، بهتر است. کودکان برای انجام هرکاری باید انگیزه درونی داشته باشند و از انجام آن فعالیت لذت ببرند. استفاده بیش از اندازه از جایزه، کودک را ازداشتن انگیزه درونی برای انجام فعالیتهای روزانه محروم می کند.

۲۵. در انجام تمرینات از استراتژی "مکث کردن" استفاده کنید؛

از این روش برای تاکید روی محرکات زبانی استفاده می شود. در مراحل ابتدایی مداخله، از عبارات و جملات ساده و با صدای آهنگین و آوازگونه برای کودک استفاده کنید. **مکث کردن** هنگام ارایه محرکات گفتاری به کودک کم شنوا اجازه می دهد تا عبارات و جملات را راحتتر دریافت و پردازش کند. از این روش در مراحل پیشرفته تر تمرینات نیز می توان استفاده نمود. مثلا هنگامیکه قرار است روی بخش خاصی از جملات (به دلیل دشوار بودن ساختار زبانی آن، جدید بودن کلمه مورد نظر و ....)تاکید شود، می توان با مکث کردن قبل از ارایه آن ، فرصت پردازش و درک راحتتر را برای کودک فراهم کرد.

۲٦. در انجام تمرینات از استراتژی "منتظر ماندن" استفاده کنید؛

منتظر ماندن یکی از بهترین استراتژیهای درمای به ویژه در آغاز مرحله یادگیری زبان می باشد. هنگام صحبت با کودک کم شنوا، قبل از صحبت مجدد، کمی صبر کنید و به او فرصت دهید تا به شما پاسخ دهد. هنگامی که منتظر پاسخ دادن کودک هستید، سر خود را کمی به جلو بیاورید و طوری وانمود کنید که کاملا به پاسخ دادن او گوش می دهید. علاوه بر این، می توانید از علایم کلامی یا غیر کلامی دیگر نیز برای نشان دادن این کار نظیر بالا بردن ابرو، لبخند زدن یا گفتن *م م م نیز* استفاده کنید.

این روش به کودک کم شنوا کمک می کند تا مهارت نوبت گرفتن در آواسازی را نیز یاد بگیرد. در این حالت ابتدا شما صحبت می کنید، سپس منتظر می مانید و گوش می کنید تا پاسخ کودک را بشنوید. پس از شنیدن پاسخ کودک(که می تواند به صورت آواسازی باشد)، شما نیز با به کاربردن عبارات و جملات مناسب به او پاسخ می دهید. مهارت نوبت گیری، پایه و اساس گفتگو و ارتباط است و باید در سنین نوزادی و نوپایی فراگرفته شود.

گاهی مشاهده می شود که والدین کودکان کم شنوا دایما با کودک خود صحبت می کنند و به او فرصت پاسخ دادن نمی دهند. البته فراهم نمودن یک محیط غنی زبانی ملموس(از آنچه در محیط پیرامون کودک اتفاق می افتد) برای کودک کم شنوا به ویژه در ابتدای مداخله، بسیار ضروری است ، اما این امر باید به دقت و با ایجاد فرصت پاسخ دادن کودک به محرکات ارایه شده باشد. در غیر اینصورت

کودک هرگز فرصت یادگیری صحبت کردن را بدست نخواهد آورد. یاد گیری مهارت صحبت کردن(گفتار) نیز بـه انـدازه یـادگیری مهـارت گوش دادن برای کودک کم شنوا اهمیت دارد. کودکان برای یادگیری این دو مهارت، نیازمند فرصـت کـافی تمـرین کردن(خطـا و آزمـون) هستند.

۲۷. زبان درست را الگو دهید؛

الگو دادن(نشان دادن زبان درست) یکی از استراتژیهای مهم آموزشی است که والدین و همه اعضای خانواده باید از آن برای آموزش مهارت های زبانی درست به کودک کم شنوا استفاده کنند. الگو دادن عبارت است از : کاربرد درست دستور زبان و تلفظ آواها هنگام صحبت کردن با کودک کم شنوا و تکرار گفته های او. به عبارت دیگر الگو دادن یعنی واضح صحبت کردن در همه اوقات با کودک کـم شـنوا و یـاددادن قالب بندی درست زبان به او.

از این روش می توان هنگام یادگیری یک مهارت جدید توسط کودک نیز استفاده نمود. مربی می تواند از والد بخواهد تا این الگوی مناسب را برای کودک ارایه کند. والد هم می تواند از اعضای دیگر خانواده به این منظور استفاده کند. مثلا اگر کودک در انجـام دسـتورات مشـکل دارد، مربی از والد می خواهد که این کار را (جلوی کودک)انجام دهد و به این ترتیب کودک یاد می گیرد که چه انتظاری از او داریم.

۲۸. رشد و توسعه مهارت های زبانی را افزایش دهید؛

والدین باید همواره الگوهای درشت گفتاری را به کودک نشان دهند. با رشد و توسعه مهارت های زبان بیانی کودک از مرحله هجاگویی[1] به گفتار نامفهوم[2] و نهایتا گفتار تک کلمه و دو کلمه ای، الزاما مهارت تلفظ[3] کلمات رشد و توسعه نمی یابد. رشد و تکامل گفتار(هماننـد همـه مهارت های رشدی دیگر) به صورت تسلسلی و طولی انجام می گیرد و بر همین اساس واجهای مختلـف گفتـاری بـه تـدریج و در مراحـل (سنین) مختلف بروز پیدا می کنند. بروز هر یک از واجها بستگی به میزان توانایی(پختگی) کنترل کودک روی اندامهای گفتاری(مثلا زبان و لبها) دارد. این توانایی کنترل از طریق تمرین مستمر امکان پذیر می باشد.

با رشد و توسعه مهارت های مربوط به اندامهای حرکتی گفتار کودک، تلفظ واجها به تدریج بهتر می گردد. برای کمـک بـه رشـد و توسـعه مهارت های گفتاری کودک، همواره از الگوهای درست گفتار استفاده کنید. با استفاده از استراتژی "گوش دادن" (نکته آموزشی دهم) ، از او بخواهید به دقت به آنچه گفته می شود، گوش فرادهد و سعی کند آنرا با تلفظ(بیان)[4]درست تکرار کند. پـس از آن اگـر برخـی از واجهـا در تکرار کودک حذف شده باشد، می توان با تاکید آکوستیکی بر آن و نیز استراتژی "بمباران شنیداری"[5] در قالب بازیهـای آموزشـی، آنـرا بـه کودک یاد داد. با بروز هر یک از واجها ، می توان آنها در قالب فعالیتهای محرک–پاسخ گفتاری(هجاگویی) بکار برد.

۲۹. مهارت های زبانی را گسترده[6] کنید و آنها را تعمیم[7] دهید؛

استراتژی توسعه و تعمیم مهارت های زبانی به منظور تسریع رشد و تکامل زبان انجام می گیرد. در این استراتژی، ساختارهای زبـانی ارایـه می شود که کمی از **سطح مهارت های بیانی فعلی** کودک بالاتر باشد.

در مراحل ابتدایی مداخله، از عبارات و جملات ساده و با لحن آهنگین و آوازگونه استفاده می شود. به تدریج و با شروع مرحلـه هجـاگویی ، والدین و دیگران باید به تکرار هجاگویی کودک بپردازند و ترکیبات جدیدی از واج های مختلف(دربافت آوایـی هجـا) را بـه ایـن فهرسـت بیافزایند. در این مرحله والدین باید درمورد هرآنچه کودک انجام می دهد، برای او توضیح دهند و با افزایش هجاگویی کـودک، از عبـارات و جملات ساده برای توصیف فعالیتهای وی استفاده کنند و درعین حال بر کلمات کلیدی نیز تاکید آکوستیکی داشته باشـند. بـا شـروع گفتـار نامفهوم کودک و استفاده وی از برخی کلمات به صورت اتفاقی، این کلمات را باید در قالب عبارات و جملات بکار برد و برای کـودک ارایـه نمود. برای مثال اگر کودک با اشاره به تصویر توپ، نام آنرا بیان می کند، می توان آنرا به اینصورت *توسعه داد*: "درسته! این یه توپه"برای

---

1. Babbling
2. Jargon
3. Pronunciation
4. Articulation
5. Auditory Bombardment
6. Expand
7. Extend

تعمیم این کلمه می توان گفت: "تو یه توپ داری. توپ تو کجاست؟ توپ تو بزرگه". باید بخاطر داشته باشید که همزمان با رشد و توسعه مهارت های زباتی کودک، از ساختارها پیچیده تر زبانی استفاده کنید.

۳۰. واژگان[1] کودک را تعمیم دهید؛

بخاطر داشته باشید که کودکان کم شنوا با شنیدن گفتگوی دیگران و یا صدای تلویزون یا رادیو *نمی توانند مهارت گوش دادن را یاد بگیرند*. کودکان کم شنوا واژگان جدید و ساختارهای زبانی جدید را فقط از طریق تحریک مستقیم توسط بزرگسالان دیگر یا خوهر و برادر یاد می گیرند. در فعالیتهای روزانه فرصتهای بیشماری وجود دارد که به رشد و توسعه واژگان کودک کم شنوا کمک می کند. برای مثال طبقه بندیهایی نظیر وسایل خانه شامل: میز، صندلی، کمد، قفسه . کمیتها شامل: کمی، ذره ای، برخی، بعضی، مقداری، قطعه ای. متضادها شامل: تمیز/کثیف، بزرگ/کوچک، بالا/پایین، درون/بیرون. جنسیتها شامل: مرد/زن، دختر/پسر، مرغ/خروس. مهم اینست که کلمات جدید برای کودک ارایه شود و واژگان کودک بطور مستمر افزایش یابد. برای مثال اگر کودک مفهوم کلمه بزرگ را می داند، با معرفی کلمات مترادف آن شامل: عظیم، وسیع، غول پیکر و غیره واژگان او را افزایش و تعمیم داد. زمانیکه کودک خواندن و نوشتن بیاموزد، خودش نیز می تواند واژگان و ساختارهای جدید زبانی را کسب کند، اما تا آن زمان او وابسته به والدین و دیگر اعضای خانواده خواهد بود.

۳۱. برای قابل فهم کردن جمله از استراتژی "بازگویی"[2] استفاده کنید؛

زمانیکه کودک گفتار را نفهمد ، مربی/والد می تواند از این استراتژی استفاده نماید. برای مثال والد ممکن است بگوید: "سمعکت رو می خوای؟"اگر کودک متوجه گفتار والد نشود، والد می تواند جمله گفته شده را به شکل ساده تر یا با عبارات دیگر بازگویی کند. مثلا می گوید: "سمعک همون گوشیه، سمعکت رو می خوای؟"

۳۲. مهارت "سئوال کردن" را در کودک توسعه دهید؛

سئوال کردن یکی از معمولترین استراتژیها برای ارزیابی فهم کودک از گفتار و نیز تشویق او به پاسخ کلامی است. در مراحل ابتدایی رشد و توسعه مهارت های زبانی، کودکان مفهوم سوالات ساده نظیر "این چیه؟" و "کجا؟ را می فهمند و از سوالات بله/خیر نیز استفاده می کنند. با استفاده از سوالاتی که با کلمه استفهام "کجا؟" شروع می شود، می توان حروف اضافه نظیر "روی، پشت، زیرو غیره را از طریق بازی قائم موشک آموزش داد. سوال "این چیه؟" برای توسعه مفاهیم و واژگان جدید کودک بسیار مفید است.

نکته مهم اینست که نباید دایما از سوالاتی استفاده کرد که پاسخ یک کلمه ای دارند. باید توجه داشت که از سوالاتی نظیر "این چیه؟" فقط زمانی استفاده شود که جواب واقعی برای آن وجود دارد. از سوال کردن به هیچ وجه برای تست کردن کودک استفاده نکنید.

با بزرگتر شدن کودک، می توان از سوالات پیچیده تر استفاده کرد.کودک طی سوال و جواب یاد می گیرد که چگونه دلیل بیاورد، نظر، ایده واحساسات و دریافتهایش را بیان کند و مهارت های حل مسئله[3]، حدس زدن و پیش بینی کردن و فهم و شناخت پدیده علت و معلول را کسب نماید. برای مثال سوالاتی نظیر چرا؟ فکر می کنی چی میشه؟ اگر این اتفاق بیافته، چی میشه؟ تو چکار می کنی؟ و غیره.

۳۳. برای رشد و توسعه مهارت های زبانی کودک از تمرینات "تکمیل یا استنباط شنیداری[4]" استفاده کنید؛

در این استراتژی، مربی/والد بیان جمله ای را آغاز می کند و منتظر می ماند تا کودک آنرا کامل کند. برای مثال می گوید: علی به مدرسه .... ،آفتاب صبحها طلوع می کند و عصرها ۰۰۰۰۰این استراتژی روشی غیررسمی برای ارزیابی مهارت های زبانی، سطح مفاهیم و توانایی های شنیداری کودک است.

1.
2.

1. Vocabulary
2. Rephrasing
3. Problem Solving
4. Auditory Close

. Problem Solving

۳٤. همواره از صدای طبیعی استفاده کنید؛

در مراحل ابتدایی یادگیری گوش دادن، مربی/والد هنگام ارتباط با نوزاد کم شنوا باید از صدای آهنگین(آوازگونه) و اغراق آمیز (از نظر آکوستیکی و نه حرکات لب و دهان!) استفاده نماید. با گذشت زمان و رشد و توسعه مهارت های گوش دادن کودک، مربی/والد باید از صدای طبیعی تر و با تاکید آکوستیکی کمتر استفاده کند. اگر قرار باشد کودک کم شنوا به مهارت های طبیعی گفتار دست یابد، او باید صدای طبیعی با تکیه، آهنگ، سرعت و ریتم مناسب بشنود.

۳۵. به کودک فرصت دهید تا محرکات دریافت شده را پردازش کند؛

اگر کودک نمی تواند بلافاصله دستوری را انجام دهد یا به محرک ارایه شده پاسخ کلامی دهد، بلافاصله عبارت گفته شده را تکرار نکنید یا به بازگویی آن نپردازید، بلکه بهتر است کمی صبر کنید تا او فرصت کافی برای پردازش گفتار پیدا کند. در اغلب موارد کودک کم شنوا محرک ارایه شده را شنیده است، اما زمان بیشتری نیاز دارد تا به پردازش و فهم آن بپردازد. درصورتیکه پس از چند لحظه تاخیر کودک هیچگونه پاسخی نداشت، می توان محرک را مجددا ارایه نمود.

۳٦. انجام دستورات "فقط با یک بار شنیدن" را در کودک تثبیت کنید؛

با رشد و توسعه مهارت های گوش دادن در کودک، این انتظار را در او ایجاد کنید که فقط با یک بار شنیدن، دستور را انجام دهد. در این صورت کودک یاد می گیرد که باید خوب گوش دهد و تلاش کند هر گفته ای را با اولین بار شنیدن بفهمد. از استراتژی منتظر ماندن استفاده کنید و به کودک فرصت دهید تا اطلاعات دریافت شده را پردازش و درک کند. اگر کودک پس از یکبار شنیدن پیام، جواب نداد، محرک باید مجددا برای او ارایه شود.

۳۷. از استراتژی "توضیح دادن[1]" استفاده کنید.

با بزرگتر شدن کودک، یکی از بهترین روش های ارزیابی درک او از پیام ارایه شده این است که از او بپرسید: "چی گفتم؟" با این سوال کودک می فهمد که باید خوب گوش کند. اگر کودک موضوع پیام را نفهمد یا نشنود، باید به او یاد داد که در این موارد، از فرد مخاطب بخواهد که توضیح بیشتری درباره آن ارایه کند. مثلا چنین جملاتی بگوید: "ببخشید! متوجه نشدم. دوباره بگو. چی گفتی؟ دوباره می گی!" با استفاده از این استراتژی مشخص می شود که آیا کودک در زبان مشکل دارد یا دردرک مفهوم گفته شده.

1. Clarifying